

Scenă din spectacol

de a deveni, cum spune Cărtărescu, „cetățeni ai visului“. Ori oameni cărora preț de două ore li se dă voie să deschidă poarta raiului.

Teatrul Național „Mihai Eminescu“ din Timișoara – *Visul*, adaptare de Cătălina Buzoianu după proza lui Mircea Cărtărescu. Un spectacol de Cătălina Buzoianu. Scenografia: Velica Panduru. Muzica: Mircea Florian. Coregrafia: Mălina Andrei. Videoproiecții: Lucian Moga. Light design: Florian Putere. Cu: Alecu Reus, Victor Manovici, Irene Flamann Catalina, Doru Iosif, Iuliana Crăescu, Paula Maria Frunzetti, Andrea Tokai, Ioan Strugari, Luminița Tulgara, Alina Reus, Sabina Bijan, Ana-Maria Pandele, Daniela Bostan, Cătălin Ursu, Cristian Szekeres, Valentin Ivanciuc, Ana Maria Cojocar, Dana Borteanu. Muzicieni: Spyridon Koliavasilis (oud și voce) și Sașa Stoianovici-Hera (saz). Data avanpremierii: 16 iunie 2007.

Îmi scot pălăria, domnule Frunză!

Disponem deja de un număr consistent de mărturii despre felul în care s-a născut capodopera lui Mihail Sebastian, ***Steaua fără nume***, și ne sunt cunoscute motivele pentru care pe afișul premierei din 1 martie 1944 a Teatrului „Alhambra“ a figurat în dreptul autorului numele Victor Mincu. *Jurnalul* lui Sebastian, mărturisirile lui Radu Beligan (cel ce a fost primul interpret al lui Marin Miroiu), ale lui Mircea Șeptilici (cel ce l-a întrupat pentru întâia oară pe Grig), ale lui Leny Caler („jubirea imposibilă“ a dramaturgului) sunt elocvente. O piesă a lui Dumitru Crudu, *Steaua...*

Mihaela TROFIMOV, KARDOS M. Róbert și Sorin IONESCU

fără Mihail Sebastian, tipărită anul trecut la Editura „Cartea Românească” și înscenată la Iași, care se dorește o adaptare liberă a *Jurnalului* are – dincolo de părțile ei nerealizate, generatoare de confuzie și provocatoare de inexactități, unele de neiertat, defecte asupra cărora am insistat într-un comentariu publicat în nr. 3–4 din 2007 al revistei *Teatrul azi* – o doză de omenesc ce nu trebuie eludată.

Se pare că printre participanții la „complotul” ce a făcut posibilă premiera absolută a piesei s-a numărat și criticul N. Carandino. Oricum, sunt numeroase indicii că el știa foarte bine cine se ascunde în spatele enigmaticului pseudonim Victor Mincu. La numai câteva zile de la prima reprezentație, N. Carandino publica în revista *Bis* (anul II, nr. 76, din 5 martie 1944) o elogioasă cronică ce poate fi găsită în volumul *Teatrul așa cum l-am văzut*, apărut în 1986 la Editura Eminescu. „Piesa, – scria Carandino – admirabil construită din punct de vedere teatral, conține frumuseți lirice din cele mai diafane. Poezia textului izvorăște din cotidian, din banalitate, din acel familiar pe care l-au exploatat, în tonalități diverse, Francis Jammes sau Léon-Paul Fargue. Nu este vorba însă despre o poezie care să se despartă de teatru și să i se adauge, ci de o emoție care crește din lucruri, din cuvinte și din magia lucrurilor nedeslușite”.

M-am lăsat purtat de această magie, am fost pradă unui sentiment nedeslușit de melancolie adolescentină, m-am bucurat de frumusețile diafane ale textului lui Sebastian cu ocazia spectacolului Trupeii „Iosif Vulcan” a Teatrului de Stat din Oradea, realizat în direcția de scenă a lui Victor Ioan Frunză. Până la această premieră, socoteam că despre text știu aproape totul. S-a dovedit că pus în scenă de un regizor de mâna întâi el îmi poate apărea ca unul nou-nouț. Am văzut multe montări ale *Stelei fără nume*, mai bune ori mai proaste, așa că eram convins că

nimic nu mă va face să încerc sentimentele ce m-au cuprins pe măsură ce spectacolul avansa și dobânda conținut și originalitate. O originalitate la care Frunză a ajuns fără să apeleze la metoda modernizărilor și actualizărilor ce în cazul textelor lui Sebastian mi se pare falimentară. În vreme ce publicul, care pe toată durata reprezentației a răsuflat în ritmul sufletului și inimii personajelor lui Sebastian, îndrăgostit, fermecat de caraghioslăcurile și naivitățile lor cuceritoare, aplauda minute în șir în picioare, eu am continuat să stau ținut în scaunul meu de spectator. De data asta nu fiindcă nu îmi e deloc pe plac risipa de *standing ovations* ce răsplătește mult prea generos (uneori cu o generozitate vinovată) ceea ce nu e de răsplătit. De altminteri, acum, aplauzele acestea erau pe deplin meritate. Și nu fiindcă sunt critic și se zice că figura acestuia se cuvine să fie încă și mai inexpressivă decât cea a lui Buster Keaton. Ci pentru că eram copleșit de felul extraordinar – da, da, acesta e cuvântul! – în care Victor Ioan Frunză a gândit a doua parte a spectacolului și, mai cu seamă, ultima sa jumătate de oră.

Sunt convins că, inițial, pentru regizor *Steaua fără nume* a fost ceea ce se cheamă un „spectacol de serviciu”, care a apărut intempestiv în repertoriu, înlocuind o dorită mega-punere în scenă a piesei lui Maeterlinck *Pasărea albastră* la care Victor Ioan Frunză visează demult. Nu insist acum asupra motivelor ce au determinat respectiva înlocuire, căci numai despre lipsă de profesionalism și superficialitate nu mă trage inima să vorbesc acum, când comentez o montare care în cea mai mare parte a ei s-a situat la limita superioară a corectitudinii profesionale. Aici sunt de relevat meritele actorilor Alexandru Rusu (*Șeful gării*), Tiberiu Covaci (*Un țăran*), Ion Ruscuț (*Ichim*), Adela Lazăr (de o prospețime necontrafăcută în *Eleva Zamfirescu*), Sebastian Lupu (*Pascu*), Alexandru Rois (*Conductorul*), Pavel Sîrghi (un Udrea terorizat de domnișoara Cucu și portretizat cu cerneală împrumutată din călimara ce l-a făcut celebru pe genialul Grigore Vasiliu-Birlic). Au fost în spectacol și momente dezamăgitoare. Scena, mă rog, scenele în care Miroiu (*Sorin Ionescu*) îi arată *Necunoscutei* (Mihaela Trofimov) steaua descoperită de el poartă însemnele ratării. De ce? În primul rând (surprinzător!) din pricina scenografiei în cheie minoră semnată – incredibil! – de Adriana Grand. Decorul e oricum oarecare, nu are nimic din fantezia debordantă ce o caracterizează pe această artistă, dar a împânzi în momentele în cauză fundalul cu becuțe e soluția cea mai la îndemână, dacă nu chiar una kitsch de-a dreptul. Apoi, din pricina neglijenței cu care a fost realizat eclerajul ce nu îți îngăduie să vezi fețele protagoniștilor. În al treilea rând, din cauza evoluției stângace a lui Sorin Ionescu, pripit distribuit în rolul Grig și care joacă destul de căznit inocența personajului pe tot parcursul trecerilor lui prin scenă.

Ca dintr-o dată, pe neașteptate, toate greșelile, toate stângăciile să fie răscumpărate printr-o lovitură de maestru în care s-a arătat regizorul mare care e Victor Ioan Frunză. Ov. S. Crohmălniceanu scria că toate piesele lui Mihail Sebastian ar fi „niște farse în toată puterea cuvântului”. Prin felul în care a construit ultimele treizeci–patruzeci de minute ale spectacolului său, Victor Ioan Frunză a făcut din *Steaua fără nume* o farsă în care comicul trece brusc, asemenea unei neașteptate lovitură de cuțit, într-un tragic dureros. Parcă niciodată surparea visului frumos al Monei nu s-a realizat scenic mai abrupt decât în acest spectacol. Rolul *Grig* a fost încredințat unui remarcabil actor împrumutat de la Secția Maghiară a Teatrului orădean, Kardos M. Róbert, care pur și simplu electrizează scena confruntării și recuperării „obiectului” frumos numit Mona. El declanșează avalanșa. Îi dezvăluie Monei cine este cu adevărat și imposibilitatea ei de a fi altfel. Îi arată că este proprietatea lui personală. Îi dovedește că jocul ei de-a libertatea a fost un capriciu de

o noapte și nimic mai mult. Un capriciu pe care el, bărbatul cu bani și sigur pe sine, i-l îngăduie. *Pour une fois!* Iar neașteptata confesiune a domnișoarei Cucu (cu potrivite accente adusă pe scenă de Suzana Macovei) desăvârșește înfrângerea Monei (în aceste secvențe, Mihaela Trofimov e parcă alta și e foarte bună). Frunză nu recurge la lacrimogen, nu vrea telenovelă, ci la realismul crud-dramatic. Pentru opțiunea aceasta a lui, pentru această jumătate de oră cu totul magnifică îmi scot pălăria în fața regizorului și a celor trei actori care merită să mai fie pomeniți o dată: Kardos M. Róbert, Mihaela Trofimov, Suzana Macovei.

Teatrul de Stat din Oradea, Trupa „Iosif Vulcan“ – Steaua fără nume de Mihail Sebastian. Direcția de scenă: Victor Ioan Frunză. Decorul și costumele: Adriana Grand. Muzica: Cári Tibor. Cu: Alexandru Rusu, Tiberiu Covaci, Sorin Ionescu, Ion Ruscuț, Suzana Macovei, Adela Lazăr, Sebastian Lupu, Alexandru Rois, Mihaela Trofimov, Pavel Sîrghi, Kardos M. Róbert, Florența Szabo. Data premierei: 5 mai 2007.

Pretul inconsecvențelor

Istoricii literaturii dramatice nu prea se înțeleg asupra anului în care Shakespeare a scris *Nevestele vesele din Windsor*. Unii îi fixează apariția între 1599 și 1600, alții propun intervalul 1600–1601. O a treia categorie avansează ca sigur anul 1598, în vreme ce o a patra opinează în favoarea anului 1599. Cei mai mulți sunt însă de părere că piesa ar fi fost scrisă înainte de *Hamlet*. Dacă asupra acestor date de istorie literar-teatrală mai există dispute, shakespeareologii sunt însă în unanimitate de acord asupra faptului că *Nevestele vesele din Windsor* e ceea ce se cheamă o piesă „de comandă”. Regina Elisabeta a fost atât de încântată de admirabilul personaj Falstaff din *Henric IV*, încât a dorit să-l mai vadă o dată, drept pentru care i-a poruncit lui Shakespeare să mai scrie o comedie cu același erou. Cum nerăbdarea reginei era dintre cele mai mari, ea a dispus ca piesa să fie terminată cât mai repede cu putință. Ceea ce s-a și întâmplat, căci istoriile teatrului universal spun că dramaturgul a îndeplinit capriciul reginei în termen de 14 zile. Cu costuri asupra calității și valorii textului. După Haig Acterian (cf. *Shakespeare*, Editura Ararat, București, 1998) „singura intervenție a reginei Elisabeta în creația shakespeareană are ca rezultat cea mai slabă piesă a lui Shakespeare. Comanda regală slăbește toată structura creației, anihilează toate planurile, constrânge libertatea inspirației, o îngrădește. Un Falstaff amorezat pierde dintr-o dată esențialul – panașul. Un ramolit penibil, înconjurat de tovarășii de altădată vânează bani, femei și plăceri de cheflui. Factura casnică a *Nevestelor vesele din Windsor* îi seceră personajului vagabondajul său cu bazaconii nobile, onoarea sa nedezmintită de realități. Contrastele veneau în *Henric IV* din desfășurarea logică și psihologică a acțiunii. În această nouă prezentare, personajul e lăsat singur și la voia întâmplării”. După părerea aceluiași exeget, „Bardolph, Pistol, Nym și Mistress Quickly înconjoară fără semnificații persoana lui Falstaff. Deci, complexul Falstaff e nereușit”. Ceva mai reușite ar fi, după Haig Acterian, o seamă de personaje secundare.

Haig Acterian, om de teatru complet, plimbat cu folos prin Europa teatrală a perioadei interbelice, format la școala regizorală a lui Gordon Craig, poate părea nițeluş cam prea drastic în felul în care a formulat judecata sa asupra piesei shakes-